

К. А. Вергелес,
кандидат філософських наук, старший викладач
(Вінницький національний медичний університет імені М. І. Пирогова)
kvergeles@gmail.com

МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ ОСОБИСТОСТІ

Статтю присвячено філософсько-релігійнознавчому осмисленню проблеми особистості, процесам її самореалізації та самоідентифікації. Автором проаналізовано розмаїття підходів у дослідницькій літературі до проблеми особистості й обґрунтовано особливості різних підходів і напрямів дослідження особистості. В центрі уваги була і є проблема людини, вона залишається однією із найголовніших для філософії, релігійнознавства, психології, соціології та ін. Впродовж століть ця проблема визначалася по-різному, була темою для багатьох дискусій та суперечок.

Ключові слова: *людина, особистість, самореалізація, самоідентифікація, життя, діяльність, свідомість, молитва, релігія.*

Актуальність теми. Сьогодення українського суспільства характеризується пошуками шляхів для формування людини як істоти духовної, яка має потенції для самовизначення та самореалізації. Проблема людини була і залишається однією із найголовніших для філософії, релігійнознавства, психології, соціології та ін. Впродовж століть ця проблема визначалася по-різному, була темою для багатьох дискусій та суперечок. На нашу думку, важливим є специфічне буття людини в якості особистості, яка ототожнюється із суб'єктом життєдіяльності, а також – водночас із родовою сутністю, яка не тільки присвоюється та засвоюється, але й примножується завдяки діяльності та комунікативним зв'язкам людей. У процесі діяльності відбувається становлення людини як особистості. Відомий російський психолог О. М. Леонт'єв у праці "Діяльність. Свідомість. Особистість" наголошує, що "сама діяльність суб'єкта, які й є висхідними "одинацями" психологічного аналізу особистості, а не дії, не операції. Не психофізіологічні функції чи блоки цих функцій; останні характеризують діяльність, але не безпосередньо особистість" [1: 183-184]. О. Леонт'єв обґрунтовує висновок, що "основою особистості є відносини узгодженості людських діяльностей, які породжуються рухом їх розвитку. Але, у чому психологічно висвітлюється ця узгодженість, ця ієрархія діяльностей? Відповідно до прийнятого нами визначення, ми називаємо діяльністю процес, який виникає завдяки спонуканням і спрямовується мотивом – тим, у чому опредметнена та чи інша потреба. Іншими словами, у співвідношенні діяльностей відкривається співвідношення мотивів" [1: 188-189]. Таким чином, релігійна діяльність людини повинна мати свою мотивацію. У якості таких мотивів, які знаходяться у безпосередній єдності з емоціями людини, можна назвати наступні – прагнення до духовності, потреба у вдосконаленні. Особистість як така "виходить" поза межі соціуму та культури, а також поза межі емпіричного до уможливленого трансцендентного, в якому вона не тільки затверджує загальнолюдські цінності, але й постає відкритою для творчості. Обрії сучасного розгляду особистості в аспекті самореалізації розкривають її як головний ресурс людства, яке розвивається. Західноєвропейська традиція аналізу проблеми особистості – це багатовікова традиція зі своїми тенденціями, підходами та засобами, а російська традиція, фактично, формується в середині XIX століття. Але, як в Україні, так і в Росії, теоретичне осмислення особистості, більшою мірою, здійснювалося в плані психології. Філософсько-релігійнознавчий підхід, на нашу думку, залишився недостатньо реалізованим.

Ступінь наукової розробленості проблеми. Проблема людини – це "вічне питання" філософії, релігії, психології, вона вимагає постійного повернення до неї з точки зору проблем сучасного руху людства в історії. Підходи до цієї проблеми трансформуються у світлі нових тенденцій та можливостей людства, його нових ціннісних орієнтацій, що були невідомими для генерацій минулого. Загалом проблема особистості традиційно аналізувалася в єдності з соціологією і психологією. Варто виділити наступні праці як українських, так і зарубіжних учених: "Діяльність і психологія особистості" К. О. Абульханової-Славської, "Аномалії особистості" Б. С. Братуся, "Психологія розвитку антиципації людини" І. Г. Братченко, "Соціальне середовище і свідомість особистості" Л. П. Буєвої, "Психологія мотивацій та емоцій" Ю. Б. Гіппенрейтера, "Культура. Ідеологія. Особистість. (Методологічно-світоглядний аналіз)" Л. В. Губерського, В. П. Андрущенко, М. І. Михальченка, "Діяльність. Свідомість. Особистість" О. М. Леонт'єва, "Психологія Буття" А. Маслоу, "Раціональність і виміри людського буття" М. В. Поповича, "Теорії особистості" К. С. Холла і Г. Ліндсея та інші.

Сучасний період, на нашу думку, характеризується тим, що неможливо виділити найбільш ефективний підхід до проблеми особистості для пояснення головних явищ і подій у поведінці людини. У наукових працях співіснують різноманітні альтернативні теорії, що описують особистість як інтегровану цілісність і водночас пояснюють різницю між людьми. Більшість існуючих дефініцій особистості розкривають її як загальну ідею індивідуальних розрізень, як гіпотетичну структуру, як процес

розвитку впродовж життя, а також й як сутність, яка пояснює стабільні форми поведінки. До головних функцій теорій особистості належать, по-перше, забезпечення основи для створення понятійного апарату з метою пояснення явищ, що знаходяться у взаємозв'язку. По-друге, можна говорити й про протетичну функцію, тобто про передбачення подій і зв'язків, які ще не досліджувалися. Теорії особистості зосереджені на наступних аспектах людської поведінки: розвиток, потреби та інтереси, структура мотивації, девіантні форми поведінки, психічне здоров'я та ін.

Особистість є системою відносин, а відносини – це компоненти структури. Особистість як "результат" відносин у соціумі визначається соціальною компонентою спрямованості, тобто йдеться про ті доміанти, які підкорюють усі інші якості, прагнення, мрії та ін. та визначають життєвий шлях людини. Рівень розвитку особистості розкривається через її духовність, самоідентифікацію. Якщо домінантне ставлення охоплює всі особистісні характеристики, то вона виступає як цілісність. Недоліком такого підходу до особистості, на нашу думку, є багатозначність і невизначеність. Особистість – це не вся людина, а лише її соціальні якості, неможна розглядати особистість тільки як суб'єкт діяльності. Ю. Гіппенрейтер [2] наголошує на тому, що особистість – це сукупність внутрішніх умов, через які переломлюються зовнішні впливи. В методологічному плані такий підхід є обґрунтованим.

Існують й інші підходи до особистості. На думку відомого австрійського дослідника З. Фрейда, особистість містить у собі три структурних компоненти – Ід, яке є інстинктивним стрижнем особистості та підкоряється принципу задоволення; Его як раціональна частина особистості, її принцип реальності; Супер-Его як моральнісні характеристики особистості. Розвиток особистості відбувається відповідно до стадій психосексуального розвитку людини: оральної, анальної, фалічної (комплекси Едіпа та Електри); латентної, генітальної. Зріла особистість прагне до праці з метою створення цінностей, яка здатна любити та поважати іншу людину. Послідовники З. Фрейда Е. Еріксон, Е. Фромм, К. Хорні надавали особливого значення Его та його функціям. Е. Еріксон обґрунтував положення, що Его – це автономна структура, яка у своєму розвитку проходить вісім універсальних стадій; Е. Фромм вважав, що на особистість впливають як соціальні, так і культурні фактори. Головною тезою Е. Фромма є "бути живим", а це, як він наголошує в праці "Людина для себе", означає динамічне, а не статичне поняття. Він зазначає: "Існування і розгортання специфічних сил організму – це одне й те саме. Всі організми наділені вродженою можливістю актуалізувати свої потенційні якості. Тому метою людського життя варто вважати розгортання сил людини, згідно із законами її природи" [3: 27].

Представник індивідуальної психології А. Адлер наполягає на тому, що люди в процесі життя намагаються компенсувати відчуття власної неповноцінності, яке виникає ще в дитинстві. На думку вченого, звідси й формується боротьба за переваги, прагнення до влади. Для досягнення своїх цілей людина фондує власний унікальний спосіб життя, який проявляється на трьох рівнях – праця, дружба і любов. Окрім того, важливим конструктом особистості є соціальний інтерес, внутрішня тенденція людини, її прагнення брати участь у створенні ідеального суспільства. Ступінь цього прагнення й є, на думку А. Адлера, показником психологічного здоров'я людини.

На думку видатного представника аналітичної психології К.-Г. Юнга, особистість складається з трьох структур, що взаємодіють поміж собою. По-перше, йдеться про Его, тобто те, що людина усвідомлює, по-друге, про особисте несвідоме (усе, що пригнічується та комплекси), по-третє, про колективне несвідоме (це архетипи, в яких міститься увесь досвід людства). Особистість може досягти рівноваги тільки в результаті тривалого процесу психологічного визрівання (індивідуації), коли людина може визнати всі латентні якості, а також ті характеристики, що ігнорувалися нею як на несвідомому, так і свідомому рівнях.

Представники диспозиційної психології Г. Олпорт, Р. Кеттелл, Г. Айзенк наполягають на тому, що люди мають певні стійкі внутрішні якості. Ці якості зберігаються впродовж життя людини в різних ситуаціях. Г. Олпорт характеризує особистість як динамічну організацію тих внутрішніх процесів, що визначають для неї специфічну поведінку і специфічне мислення. Представник напряму біхевіоризму Б. Скіннер визначає особистість як результат взаємодії індивіда з його життєвим досвідом і навколишнього середовища. На його думку, поведінка завжди визначена, передбачена і контролюється оточенням. Б. Скіннер повністю заперечує існування внутрішніх автономних факторів як причин людських дій, а також фізіологічне і генетичне пояснення поведінки людини. Представники соціально-когнітивного напряму А. Бандура, Дж. Роттер та ін. вважають, що особистість – це результат взаємодії поведінки і навколишнього середовища; Дж. Келле обґрунтовує теорію особистих конструктів або моделей світу, які й утворюють особистість; представник гуманістичної психології А. Маслоу розкриває особистість завдяки ієрархії потреб; К. Роджерс, з його феноменологічним підходом, вважає за необхідне пояснювати поведінку з точки зору суб'єктивних переживань. На думку К. Роджерса, єдиною реальністю є особистий світ людини.

Вищезазначені праці свідчать про одну з центральних проблем особистості – її самореалізацію, що виступає як один із факторів для створення багатомірної концепції особистості в українській філософії й українському релігієзнавстві.

Метою статті є філософсько-релігійнознавче осмислення проблеми особистості в аспекті її приналежності до сучасного руху людства, її самоідентифікації та самореалізації.

Виклад основного матеріалу. Особистість є не тільки свідомою, вона не тільки має волю, але й є вільною в плані вибору власного "життєвого проекту" для реалізації своєї духовності та можливостей виходу в трансцендентне. Варто погодитися з положенням сучасних українських філософів Г. Д. Смельяненко, К. Ю. Райди і С. Л. Шевченко, яке вони обґрунтовують у праці "Цінності та постекзистенціалістське мислення": "...якщо говоримо і про покладання індивідом цілей, і про вибір його дій та поведінки у повсякденному існуванні, ми також повинні визнати, що найчастіше такий вибір здійснюється не раціонально, а інтуїтивно. Люди не завжди усвідомлюють і раціонально прораховують свої дії, глибинні причини того, чому вони так чи інакше оцінюють різні події та вчинки інших людей. Їхній вибір зазвичай оповитий психоемоційним контекстом" [4: 25].

Особистість маніфестує себе як автономне буття в соціумі, вона має над-ситуативну активність, власні "механізми" захисту "самості". Засобами для становлення особистості, розгортання її духовної сутності є об'єктивація і трансцендування. Відомі дослідники Д. Гудінг і Дж. Леннокс у праці "Людина та світогляд: у пошуках істини і реальності" зазначають: "Людський дух не існував вічно як частина Світового Духа, що виникла з божественного начала шляхом еманации і тимчасово замкнена в матерії, як стверджується в індуїзмі і гностицизмі. За Біблією, людський дух і розум були створені Богом з нічого, як і увесь Всесвіт. Людський дух не є частиною Бога. Природа, будучи створеною і постійно підтримуваною Богом, має свою власну, Богом дану незалежність, цінність і значимість, хоча природні явища свідчать про Творця. Їх незалежність і власне значення не можна недооцінювати. Недооцінка незалежності і самостійної цінності природи – це помилкова духовність. Не можна вважати: якщо ви зазирнете всередину створеного Всесвіту, то зрештою знайдете там нестворений дух Бога як основу (субстрат) матерії" [5: 163].

Філософське визначення "надчуттєвого" й є трансцендуванням, коли особистість прагне до виходу з матеріального світу, світу речей до світу високої духовності як світського, так і релігійного характеру. Нові смисли постають для людини орієнтирами як в її повсякденній діяльності, так і в її суто духовних прагненнях. Ці смисли буття присвоюються та засвоюються особистістю, "транслуються" в суспільство в процесі комунікації, за допомогою об'єктивації. Йдеться не тільки й не стільки про оречевлення, але й про самоідентифікацію особистості, стабільність її свідомості, можливостей для вибору "власного образу", її вихід поза власні межі та ін. На думку відомого російського вченого О. Лосева, особистість усвідомила себе як субстанцію розумної природи, вона відмовилась у своїх філософсько-релігійних судженнях від її отождолення з ролями та масками у суспільстві, відчула глибинний зв'язок з ідеальним світом, "відчутне спілкування людського індивідуума з космічним життям" [6: 152]. Актуальним є те, що О. Лосев вважав, що релігійна свідомість є включеною до філософської теорії – абсолютної діалектики. Діалектика для О. Лосева є методом, що дозволяє конструювати категорії, у тому числі й в релігійній сфері. Російський дослідник розкриває релігійну свідомість у контексті створення принципів універсального християнського світогляду, а його культурно-історичною парадигмою є православна релігія.

В історії європейської філософії особистість є суто людським (духовним) буттям. Особистість, передусім, усвідомлює себе як істоту духовну й на ґрунті цього самоусвідомлення формується її ставлення до самої себе, до інших людей, до світу загалом. У такий спосіб "тріада" такого її ставлення містить у собі великий морально-естетичний потенціал. Саме на морально-естетичному потенціалі особистості наголошують українські й російські мислителі – Г. Сковорода, І. Франко, Л. Українка, В. Соловйов, Л. Карсавін, М. Бердяєв, Л. Шестов та ін. На відміну від західноєвропейської філософії, яка характеризується персоніфікованим і раціональним ставленням до дійсності, представники слов'янської традиції філософування наполягають на спогляданні як єдиному можливому ставленні до дійсності та реальності. Споглядання виступає, як й в старогрецькій філософії, відчуттям, а не розумінням буття, усвідомленням внутрішньої сутності речей, світу як цілісності, яку не можна руйнувати, тому що, таким чином, можна зруйнувати й природу самої людини.

Окрім того, слов'янська традиція філософування, яка, безперечно, пов'язана з православною релігією, наполягає на соборному характері такого ставлення до буття. Так, наприклад, православ'я завжди акцентувало увагу на колективній молитві, а не на індивідуальній. Молитва в православній релігії виступає як колективна творчість, як колективне звернення до Бога. І саме тому, що таке звернення є колективним, молитва і буде почута Ним. Цей принцип соборного співжиття людей розкривається й в працях філософів. Так, на думку видатного російського філософа В. Соловйова, перехід від природного людства до Боголюдства може бути здійсненим тільки на основі моральності всього людства і такий перехід повинен охопити все людство. Важливим є те, що в процесі становлення та розгортання російської філософії особливого значення набуває концепція всеєдності В. Соловйова, тому що вона фундує морально-антропологічну спрямованість філософської й релігійної проблематики російських релігійних мислителів кінця XIX – початку XX століття загалом, а також специфіку ставлення до проблеми особистості.

У західноєвропейській філософії особистість виступає, більшою мірою, як соціальний індивід і водночас у слов'янській традиції як своєрідний полюс трансцендентного в емпіричному. Такий підхід розкриває спрямованість особистості до нескінченного, до його енергійності. І тут варто зазначити, що деякі представники західноєвропейської філософії теж схилилися до подібного ставлення до проблеми особистості. Йдеться про "світ ідей" А. Шопенгауера, "ідеацію" М. Шелера, "першообрази" та "імперсональний тип творчості" К.-Г. Юнга та ін. На думку цих філософів, на такому граничному рівні духовності, фактично, зникають всі якості об'єкта і суб'єкта, вони підносяться до всеєдності з Реальністю і цілісністю вселенського Буття.

Відомий російський філософ Л. Карсавін увів термін "симфонічна особистість". На його думку, особистість є самототожною у всіх своїх проявах, вона забезпечує власну цілісність, причому не спонтанно, а цілеспрямовано долає будь-яку частковість у самосвідомості, діяльності, спілкуванні та ін. Особистість надає смислу Буттю як такому, яке постає більш широким і змістовним, ніж існуюча дійсність, світ речей. Такий перехід у позачасове та вічне, що активізує несвідоме в людині й надсвідоме в культурі здійснюється багатьма засобами об'єктивації, поза якою неможливо виявляється тематизація суб'єктивності людини, яка породжує не тільки події, вчинки, певні тексти, але й інший, порівняно з природою, тип детермінації, який в єдності волі, емоцій, діалогу та ін. перетворює смисли певної доби та змінює світосприйняття наступних генерацій.

Висновки. У філософії Нового часу особистість виступає як "самість", що має певні протиріччя, які в німецькій класичній філософії розкривалися через присутність трансцендентального в емпіричному світі. Ірраціоналізм розкрив розірваність особистості у тих чи інших проявах волі або екзистенціального вибору людиною того, що є несправжнім існуванням. Філософія і деякі представники релігійної філософії другої половини XIX – XX ст. принципово розширили проблему особистості, в центр дослідницької уваги перенесли її здатність перетворювати себе до нескінченності, при цьому не обмежуючи себе існуючими в соціумі нормами та цінностями. Таке "перетворення" здійснюють об'єктивація і трансцендування. Російські філософи XIX – XX ст. поставили питання про самоздійснення людини і, у зв'язку з цим, з ідеальними уявленнями про істинне життя. Тобто, йдеться про апеляцію до вищих смислів Буття, до Бога, реальності, вічності, соборності, симфонічної особистості, віри й т. д.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Леонтьев А. Н. Деятельность. Сознание. Личность. / А. Н. Леонтьев. – М. : Политиздат, 1975. – 302 с.
2. Гиппенрейтер Ю. Б. Психология мотивации и эмоций / Ю. Б. Гиппенрейтер. – М. : Моск. психолог. инт-т. – 2002. – 750 с.
3. Фромм Э. Человек для себя. Исследование психологических проблем этики / Э. Фромм. – Мн. : Коллегиум, 1992. – 253 с.
4. Ємельяненко Г. Д. Цінності та постекзистенціалістське мислення / [Ємельяненко Г. Д., Райда К. Ю., Шевченко С. Л.]. – К.-П.-С. : Вид. ПАРАПАН, 2012. – 150 с.
5. Гудінг Д. Людина та її світогляд : для чого ми живемо, і яке наше місце у світі / Девід Гудінг, Джон Леннокс ; [груповий перекл. з рос. зі зворікою з англ. оригіналом під заг. ред. М. А. Жукалюка]. – К. : Українське Біблійне Товариство, 2007. – Т. 2 – 416 с.
6. Лосев А. Ф. Античная мифология в ее историческом развитии / А. Ф. Лосев. – М. : Государственное учебно-педагогическое изд-во Мин. просвещения РСФСР, 1957. – 620 с.
7. Абульханова-Славская К. А. Деятельность и психология личности / К. А. Абульханова-Славская. – М. : Наука, 1980. – 335 с.
8. Братусь Б. С. Аномалии личности / Б. С. Братусь. – М. : Наука, 1988. – 303 с.
9. Братченко І. Г. Психологія розвитку антиципації людини : [монографія] / І. Г. Братченко. – Дніпропетровськ : Вид-во Дніпропетровського ун-ту, 1996. – 204 с.
10. Буева Л. П. Социальная среда и сознание личности / Л. П. Буева. – М. : Изд-во Моск. ун-та, 1968. – 368 с.
11. Губерський Л. В. Культура. Идеология. Особистість. (Методологічно-світоглядний аналіз) / [Губерський Л., Андрущенко В., Михальченко М.]. – К. : Основи, 2002. – 345 с.
12. Маслоу А. Психология Бытия. / А. Маслоу. – К. : Ваклер-бук, 1998. – 230 с.
13. Попович М. В. Рациональність і виміри людського буття / М. В. Попович. – К. : Фара, 1997. – 290 с.
14. Холл К. Теории личности / К. Холл, Г. Линдсей. – М. : Прогресс, 1997. – 606 с.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Leont'ev A. N. Deyatel'nost'. Soznaniye. Lichnost' [Activity. Consciousness. Personality] / A. N. Leont'yev. – M. : Politizdat, 1975. – 302 s.
2. Hippenreyter Yu. B. Psikhologiya motivatsii i emotsiy [Psychology of Motivation and Emotions] / Yu. B. Hippenreyter. – M. : Mosk. psikholog. unt-t. – 2002. – 750 s.
3. Fromm E. Chelovek dlya sebya. Issledovaniye psikhologicheskikh problem etiki [A Person for Himself / Herself. The Research of Ethical Psychological Problems] / E. Fromm. – Mn. : Kollehium, 1992. – 253 s.
4. Yemelyanenko H. D. Tsinnosti ta postekzystalists'ke myslennya [Values and Post Existential Thinking] / [Yemelyanenko H. D., Rayda K. Yu., Shevchenko S. L.]. – K.-P.-S. : Vyd. PARAPAN, 2012. – 150 s.
5. Hudinh D. Lyudyna ta yiyi svitohlyad : dlya choho my zhyvemo, i yake nashe mistse u sviti [Human and World View : for What We Live, and what is Our Place in the World] / Devid Hudinh, Dzhon Lennoks ; hrupovyy perekl. z

- ros. zi zvirkoju z anhl. oryinalom pid zah. red. M. A. Zhukalyuka]. – K. : Ukrayins'ke Bibliyne Tovarystvo, 2007. – T. 2 – 416 s.
6. Losev A. F. Antichnaya mifolohiya v yeyo istoricheskom razvitiye [Ancient Mythology in its Historical Development] / A. F. Losev. – M. : Hosudarstvennoye uchebno-pedahohicheskoye izd-vo Min. prosveshcheniya RSFSR, 1957. – 620 s.
 7. Abulkhanova-Slavskaya K. A. Deyatel'nost i psikholohiya lichnosti [Activity and Personal Psychology] / K. A. Abulkhanova-Slavskaya. – M. : Nauka, 1980. – 335 s.
 8. Bratus B. S. Anomaliyi lichnosti [Personal Anomalies] / B. S. Bratus. – M. : Nauka, 1988. – 303 s.
 9. Bratchenko I. H. Psykholohiya rozvytku antytsypatsiyi lyudyny [Developmental Psychology of Human Anticipation] : [monohrafiya] / I. H. Bratchenko. – Dnipropetrovs'k : Vyd-vo Dnipropetrovs'koho un-tu, 1996. – 204 s.
 10. Bueva L. P. Sotsyal'naya sreda i soznaniye lichnosty [Social Environment and Personal Consciousness]. – M. : Izd-vo Mosk. un-ta, 1968. – 368 s.
 11. Hubers'kyy L. V. Kul'tura. Ideolohiya. Osobystist'. (Metodolohichno-svitohlyadnyy analiz) [Culture. Ideology. Personality. (Methodological-World View Analysis)] / [Hubersky L., Andrushchenko V., Mykhal'chenko M.]. – K. : Osnovy, 2002. – 345 s.
 12. Maslou A. Psikholohiya Bytiya [Psychology of Existence] / A. Maslou. – K. : Vakler-buk, 1998. – 230 s.
 13. Popovych M. V. Ratsional'nist' i vymiry lyudskoho buttya [Rationality and Demonstrations of Human Existence] / M. V. Popovych. – K. : Fara, 1997. – 290 s.
 14. Khol K. Teoriya lichnosti [Personal Theory] / K. Khol, H. Lindsey. – M. : Prohress, 1997. – 606 s.

Матеріал надійшов до редакції 23.01. 2015 р.

Вергелес К. А. Методологические аспекты исследования проблемы личности.

Статья посвящена философско-религиоведческому осмыслению проблемы личности, процессам ее самореализации и самоидентификации. Автором проанализировано разнообразие подходов в исследовательской литературе к проблеме личности и обоснованы особенности различных подходов и направлений исследования личности. В центре внимания была и есть проблема человека, она остается одной из главных для философии, религиоведения, психологии, социологии и др. На протяжении веков эта проблема определялась по-разному, была темой для многих дискуссий и споров.

Ключевые слова: человек, личность, самореализация, самоидентификация, жизнь, деятельность, сознание, молитва, религия.

Vergeles K. A. Methodological Aspects of Researching the Problem of Personality.

The article is devoted to understanding the philosophical and religious studies, concerning the problem of identity. The author analyzes the diversity of approaches to the problem of identity. The focus has been the problem of a man; it remains one of the most important for philosophy, religion, psychology, sociology and others. For centuries the problem has been the subject of many discussions and disputes. In general the problem of identity is traditionally analyzed in the unity of sociology and psychology. Personality forms the relationship to himself / herself, others and the world in general. This "triad" includes the moral and aesthetic potential. In the philosophy of the New Age a person acts as a "self" that has certain contradictions in the German classical philosophy. The transcendental is revealed by the presence in the empirical world. Some members of the religious philosophy of the second half of XIX – XX centuries radically extended the problem of personality. Russian philosophers of the XIX – XX centuries considered the issue of rights self-realization. It is concluded that it is an appeal to the higher meaning of Genesis, God, reality, eternity, catholicity, symphonic identity, faith, etc.

Key words: man, person, self-actualization, self-identity, life, activity, consciousness, prayer, religion.